

III kursus „Kirjanduse põhiliigid ja -žanrid“

Õppeprotsessi kirjeldus

Kursuse sisu ja taotlused

Kursus „Kirjanduse põhiliigid ja -žanrid“ toetub varasemale kirjandusteose analüüsi- ja tõlgenduskursusele, mis annab õpilasele aluse aktiivselt ja iseseisvalt lugeda ning teoseid analüüsida ja tõlgendada. Teoseid liigi ja žanri põhjal käsitledes kasutatakse poeetikaanalüüsi mõisteid ja võtteid. Kursuse eesmärk on süüvida põhjalikumalt ilukirjanduse olemusse: uurida põhiliike ja -žanre, anda ülevaade žanride kujunemisest ja mitmekesisusest ning neid iseloomustavatest tunnustest. Õpilane laiendab, süvendab ja kinnistab oma teoreetilisi teadmisi tekstikatkendite ning tervikteoste analüüsi ja tõlgendusega. Kursuse jooksul peab õpilane tervikuna läbi lugema vähemalt neli proosa- või draamateost. Õppeprotsessi kirjelduses toodud tervikteoste valik ei ole kohustuslik. Ka arutlusteemade ja näidisõppetegevuste hulgast valib õpetaja vastavalt klassile ja ajalimiidile sobivad.

Kursuse eepika osa keskendub esmajoonel romaani kujunemise ja alaliikide tutvustamisele, alates žanri sünnist ning lõpetades postmodernistliku romaaniga; suuremat tähelepanu pööratakse ka novelližanri arengule ja mitmekesisusele. Käsitletavat tekstid pärinevad nii eesti kui ka maailmakirjanduse autoritelt, mis võimaldab võrdlevat vaatlust. Lüürika ja lüroepika osa annab ülevaate olulisematest luulevormidest, mida kinnistatakse eeskätt eesti luuletajate tekstinäidetega. Kursuse dramaatika osa tutvustab näitekirjanduse žanre, rõhk on ühe draamateose põhjalikumal käsitlusel. Soovitav on kursuse raames analüüsida ka ühiselt vaadatud lavastust.

Õpilase ainealaseid teadmisi ja oskusi võrreldakse õpilase õppe aluseks olevas ainekavas toodud oodatavate õpitulemustega ja tema õppele püstitatud eesmärkidega. Hindamise alus on põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (09.06.2010, § 29 ja 30), gümnaasiumi riiklik õppekava (01.09.2014, § 15–18) ja kooli õppekava.

Hindamise abimaterjale:

Tartu Ülikooli haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskuse veebileht “Õppimist toetav hindamine” – <https://6ppimisttoetavhindamine.wordpress.com/>;

M. Jürimäe, A. Kärner, L. Tiisvelt “Kujundav hindamine kui õppimist toetav hindamine” – http://www.curriculum.ut.ee/sites/default/files/ht/oppimist_toetav_hindamine_kokkui.pdf;

Andrus Org, “Kujundav hindamine kirjanduse õpetamisel” – <http://oppekava.innove.ee/kujundav-hindamine-kirjanduse-opetamisel/>

Õppeprotsessi kirjeldus koosneb järgmistest osadest: üldpädevuste kujundamine kirjandustunnis, kursuse õpitulemused, õppesisu (teema, põhimõisted, õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi, lõiming, soovitatavaid digimaterjale).

Üldpädevuste kujundamine kirjandustunnis

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Ilukirjandus- jt tekstide eesmärgistatud lugemine ja analüüs, arutlemine loetu üle ja omaloominguline töö aitab tajuda, analüüsida ja väärtustada oma seotust teiste inimestega,

ühiskonnaga, loodusega, oma ja teiste maade ja rahvaste kultuuripärandiga ning nüüdiskultuuri sündmustega; väärtustada kunsti ja loomingut ning kujundada ilumeelt; hinnata üldnimlikke ja ühiskondlikke väärtusi, väärtustada inimlikku, kultuurilist ja looduslikku mitmekesisust; teadvustada oma väärtushinnanguid ja arvestada nendega otsuste langetamisel; olla salliv ja koostööaldis ning panustada ühiste eesmärkide saavutamisse. Kirjandus aitab arendada suutlikkust hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalinormide ja eetika seisukohast.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Sotsiaalseid oskusi arendavad kõik kirjandustunnis koostöös sooritatud ülesanded, need aitavad toimida aktiivse, teadliku, abivalmi ja vastutustundliku õppijana, arvestades eri suhtlusviise ja sh suhtluskeskkondade reegleid. Eri liiki tekstide lugemine ja analüüs aitab näha ühiskondlikku mitmekesisust, arutleda inimõiguste, religioonide ja rahvaste omapära ja väärtushinnangute erinevuse üle, õpetab märkama probleeme ja nägema nende lahendusteid, õpetab vastutust ühiskonnaliikmena. Eri ajastuid ja ühiskonnaelu kajastavate tekstide lugemine ning tõlgendamine toetab ka sotsiaalse sidususe kujunemist.

Enesemääratluspädevus. Kirjandusteose tegelase analüüs võimaldab õpilasel nt arutleda inimeste nõrkade ja tugevate külgede üle, näha seoseid võimete ja võimaluste vahel, märgata probleeme ja pakkuda neile lahendusi. Kirjandusteose analüüs annab hea võimaluse suhestuda kujutatuga, analüüsida iseenda käitumist eri olukordades ja inimsuhetes, annab võimaluse määratleda enda loovvõimeid ja hinnata ennast eri liiki tekstide lugeja ja loojana.

Õpipädevus. Kirjandustunnis areneb õpilaste suutlikkus organiseerida oma tööd nii ükski, paaris kui rühmas töötades, nad õpivad kasutama eri teabeallikaid, õpistrateegiaid ning õpitud erinevates olukordades ja probleeme lahendades. Kirjandustunnis õpitakse ümbritsevat tekstilist mitmekesisust tundma ja eri liike tekste looma.

Suhtluspädevus. Kirjandustunnis areneb suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt nii suuliselt kui kirjalikult väljendada, oma seisukohti esitada ja põhjendada.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus. Kirjandustunnis loetud tekstid, kirjutatud arutlused ja peetud diskussioonid aitavad mõista loodusteaduste ja tehnoloogia tähtsust ning mõju igapäevaelule, loodusele ja ühiskonnale; mõista teaduse ja tehnoloogiaga seotud piiranguid ja riske.

Ettevõtlikkuspädevus. Kirjandustunnis on võimalik eri liiki ülesandeid sooritades olla loov ja algatusvõimeline, arendada ja hinnata oma ja teiste ideid; kasutada eri elu- ja tegevusvaldkondades omandatud teadmisi ja oskusi, planeerida oma tööd, näidata algatusvõimet ja vastutada tulemuste eest.

Digipädevus. Kirjandustunnis areneb õpilaste suutlikkus kasutada kiiresti uuenevat digitehnoloogiat; areneb oskus leida, kriitiliselt hinnata ja säilitada vajalikku teavet. Õpilasel on võimalik osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd eri digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraalil- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus. (Vt ka Digipädevus õppekavades ja ülesanded digipädevuse kujundamiseks. Innove. – <http://oppekava.innove.ee/digipadevus-oppekavades/>

Digivõimalused õppimises ja õpetamises". Tartu Ülikooli haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskus 2014. – <http://www.curriculum.ut.ee/et/opetajalekoolile/konverents-05-11-2014>)

Abiks:

„Üldpädevuste kujundamisest aineõpetuses” Tallinna Ülikool. 2016 Koostaja-toimetaja Merilin Aruvee.
– https://issuu.com/oliverhainsalu/docs/ldpdevused_korrektuuriga-viimane_13

Kursuse õpitulemused**Õpilane**

- 1) eristab õppematerjalidele toetudes kirjanduse põhiliike ja -žanre ning analüüsib teoseid liigi- ja žanritunnuste põhjal;
- 2) toob näiteid romaani alaliikide, autorite ning teoste kohta;
- 3) nimetab käsitletud proosa- ja draamateoste teemasid, probleeme ning ideid, analüüsib tegelasi ja nende suhteid, loob seoseid nüüdisajaga ning tsiteerib ja refereerib oma väidete kinnitamiseks teksti;
- 4) nimetab luuleteksti žanri, teema ja põhimotiivid, sõnastab selle mõtte ning analüüsib keele- ja kujundikasutust;
- 5) kasutab tekstianalüüsis vajalikke mõisteid ja kujundeid;
- 6) on läbi lugenud ning analüüsinud neli eesti või maailmakirjanduse proosa- või draamateost.

1. ÕPPESISU. Ilukirjanduse põhiliigid ja žanri mõiste. Lüüriliste, eepiliste ja dramaatiliste tekstide olemus. (2 tundi)

Põhimõisted: eepika, lüürika, dramaatika, lüroepika, eepos, romaan, jutustus, novell, miniatuur, valm, poeem, ballaad, ood, sonett, haiku, epigramm, tragöödia, komöödia, tragikomöödia, draama

Õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi

Õppetegevuse käigus õpilane

- loeb erižanrilisi õpiku- jm tekste omaette ja/või esitab klassile;
- otsib huvitavaid tekste kirjandusajakirjadest Vikerkaar, Värske Rõhk või Looming, raamatutest ja internetist ning määratleb nende liigi ja žanri;
- konspekteerib materjali;
- analüüsib loetud tekste, leiab kirjandusvoolude ja -žanride tunnuseid.

Arutlusteemad

Ilukirjanduse žanriline mitmekesisus. Raamat ja lugeja. Lugemise tähtsus. Väärtkirjanduse tunnused.

Lõiming

Ajalugu: iseloomulikku ajastule, kust tekst pärineb.

Ühiskonnaõpetus: sotsiaalsete probleemide ja ühiskonnakihtide kujutamine.

Teatri- ja filmikunst: tekstide dramaatilisus või filmilikkus.

Kujutav kunst: graafiline luule.

Matemaatika: värsside jagunemine stroofidesse nt Shakespeare'i ja Petrarca soneti puhul, haiku silpide arv.

Soovitatavaid digimaterjale

Veebileht

Ajakirja Vikerkaar digilugemise võimalus –

<http://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika?id=1474>

Ajakiri Looming –

<http://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika?id=1058>

Ajakiri Värske Rõhk –

<http://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika?id=7768>

Audio

Seatud sõnad. Antiikaja žanrid. ERRi arhiiv. – <https://arhiiv.err.ee/vaata/seatud-sonad-05-antiikaja-zanrid>

Seatud sõnad. 01. Eeposed ja romaanid. –

<https://arhiiv.err.ee/vaata/seatud-sonad-01-eeposed-ja-romaanid>

Seatud sõnad. 02. Novellid ja lühijutud. – <https://arhiiv.err.ee/vaata/142082>

Seatud sõnad. 03. Kirjanduslikud väikevormid. (16.06.2013) –

<https://arhiiv.err.ee/vaata/seatud-sonad-03-kirjanduslikud-vaikevormid>

„Said selle elu endale kanda.“ Põimiku Jaan Kaplinski luulest esitab Mikk Mikiver. –

http://raadioteater.err.ee/raadioteater/luuleroom/said_selle_elu_endale_kanda

Homeros „Hümn Aphroditele“. –

http://www.ut.ee/klassik/kreeka/hom_hymn_aphr.html

Aristoteles „Luulekunstist“. –

<http://www.ut.ee/klassik/aristoteles/index.html>

2. ÕPPESISU. Kirjandusvoolu, -žanri ja -teose stiil kui mõtteühtsus ja väljendusvahendite korrastatus (2 tundi)

Põhimõisted: kirjandusvool, romantism, realism, naturalism, sümbolism

Õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi

Õppetegevuse käigus õpilane

- meenutab varem omandatud teadmisi erinevate ajastute kirjandusest, toob välja iseloomuliku;
- otsib internetist võrdlevat materjali romantismi, realismi, naturalismi ja sümbolismi kohta kujutavas kunstis, teatri- või filmikunstis;
- loeb tekstikatkendeid ja terviktekste;
- analüüsib tekste, leiab olulisi stiilitunnuseid; kirjutab loovtööna mis tahes žanris teksti, järgides ühe kirjandusvoolu tunnuseid,
- nimetab loetud tekstide teemasid, probleeme, ideid ning analüüsib tegelasi ja nende suhteid.

<p>Arutlusteemasid Romantikud ja realistid tänapäeval, kirjandusvoolude tekkepõhjused, kunstidevahelised seosed. Arusaam heast kirjandusest eri aegadel. Inimese kujutamine eri ajastutel.</p>
<p>Lõiming Ajalugu: 19. sajandi Euroopa. Kunst: romantiline ja realistlik kujutav kunst. Ühiskonnaõpetus: 19. sajandi lõpu ja 20. sajandi alguse ühiskondlikud ideed. Bioloogia, füsioloogia, psühholoogia: naturalismi loodusteaduslikud alused. Inimeseõpetus: inimese eesmärgid.</p>
<p>Soovitatavaid digimaterjale Veebileht E. A. Poe elu ja loomingulugu. – http://www.poemuseum.org/life-death.php Romantismi tunnused ja esindajad. – http://www.e-ope.khk.ee/ek/2012/romantism/index.html Audio E. A. Poe novell „Prillid“, loeb Tõnn Lamp. – http://raadioteater.err.ee/raadioteater/jaerjutt/prillid</p>
<p>3. ÕPPESISU. Eepika. Romaan, novell, jutustus, miniatuur. Valik romaane kirjandusvoolude järgi. Romaani sünd ja areng. Romantiline, realistlik, maagilis-realistlik, modernistlik, postmodernistlik novell. Romantiline romaan: Emily Jane Brontë „Vihurimäe“ või Prosper Mérimée „Carmen“ või George Sand „Väike Fadette“. (6 tundi)</p>
<p>Põhimõisted: modernism, maagiline realism, postmodernism</p>
<p>Õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi</p> <p>Õppetegevuse käigus õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • meenutab varem õpitud teadmisi novelli ja novellikirjanike kohta; • loeb novelle; analüüsib neid, lähtudes kirjandusteoreetilistest teadmistest, võrdleb omavahel realistlikku, modernistlikku ja postmodernistlikku novelli; kirjutab poolikule novellile lõpu kas realistlikus, modernistlikus või postmodernistlikus võtmes; • loeb terviktekste ja tekstikatkendeid; • otsib loetust romantismile ja realismile iseloomulikke tunnuseid; • võrdleb omavahel realistlikku ja maagilis-realistlikku novelli. • analüüsib erinevaid tekste, lähtudes oma kirjandusteoreetilistest teadmistest; • arutleb loetu põhjal tekstis käsitletud teemade, probleemide ja ideede üle, toetades oma seisukohti tsitaatidega teosest; • otsib teavet teoses käsitletava ajastu, tegevuskoha, probleemide ja ideede kohta; • kirjutab realistliku, romantilise, naturalistliku, modernistliku, maagilis-realistliku või postmodernistliku novelli.

<p>Arutlusteemasid Objektiivse maailmakirjelduse võimalikkus. Maagilised või seletamatud seigid igapäevaelus.</p>
<p>Lõiming Ajalugu: rahvuslikud vabadusvõitlused Euroopas. Ühiskonnaõpetus: inimõigused. Psühholoogia: mõistus ja tunded, temperament, iseloom. Võõrkeeled: rootsi- ja prantsuskeelsete nimede hääldus.</p>
<p>Soovitavaid digimaterjale Veebileht Tuglase novelliauhinna laureaadid. – http://ilukirjandus.ee/tuglas/ Kultuurkapitali proosapreemia laureaadid. – http://ilukirjandus.ee/proosaauhind/</p> <p>Õppematerjal Romantismi tunnused ja esindajad. – http://www.e-ope.khk.ee/ek/2012/romantism/index.html</p> <p>Audio F. Tuglase miniatuure esitab Arne Üksküla – http://raadioteater.err.ee/raadioteater/luuleroom/unemaastikud Litter – http://arhiiv.err.ee/vaata/litter-wimberg-lipamae; Tšehhovi novell „Daam koerakesega“ – https://arhiiv.err.ee/vaata/seatud-sonad-02-novellid-ja-luhijutud</p> <p>Tekst Mehis Heinsaare novell „Surm jäämägede vahel“ Vikerkaar 12/2014 – http://www.vikerkaar.ee/archives/1160 Mart Kivastiku novell „Õnn tuleb magades“ Vikerkaar: 2015, nr 4-5: http://www.vikerkaar.ee/onntuleb-magades/</p>
<p>4. ÕPPESISU. Realistlik romaan: Honoré de Balzac „Isa Goriot“ või Fjodor Dostojevski „Kuritöö ja karistus“ või Gustave Flaubert „Madame Bovary“ või Stendhal „Punane ja must“ või Anton Hansen Tammsaare „Tõde ja õigus“. (5 tundi)</p>
<p>Põhimõisted: realism, idee, teema, probleem, motiiv, stiil</p>
<p>Õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi</p> <p>Õppetegevuse käigus õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> ● loeb tervikuna läbi A. H. Tammsaare romaani „Tõde ja õigus“; ● analüüsib teose stiili; ● määratleb romaani põhiteemad ja leiab korduvad motiivid; ● analüüsib karakterikujutust romaanis; ● kirjutab ühe tegelase iseloomustuse;

- analüüsib tegelastevahelisi suhteid;
- diskuteerib klassikaaslastega romaani tähenduse üle eesti rahvuskirjanduses.

Arutlusteemasid

Realistliku kirjanduse elujõud. Kõrged ja madalad teemad kirjanduses. Igavesed teemad kirjanduses. Realistliku romaani põhiteemad.

Lõiming

Ühiskonnaõpetus: klassiühiskond, klassikuuluvus.

Inimeseõpetus: inimese edukus ühiskonnas, karjääri planeerimine.

Psühholoogia: süü ja karistus, südametunnistus.

Võõrkeeled: prantsuskeelsete nimede hääldus.

Geograafia: Eesti pinnavormid.

Soovitavaid digimaterjale

Õppematerjal

Realismi tunnused ja esindajad Merle Pintsonilt. –

<http://www.slideshare.net/merlepi/realism-5199112>

Raadio Ööülikool: Eesti raha tähed. Anton Hansen Tammsaare. –

<https://arhiiv.err.ee/vaata/raadio-ouulikool-raadio-ouulikool-eesti-raha-tahed-anton-hansen-tammsaare>

<http://linnamuuseum.ee/tammsaare/programmid/>

Bernard Linde „A.H. Tammsaare inimesena“ Varamu 3/1938. – <http://www.kirjandusarhiiv.net/?p=296>

5. ÕPPESISU. Romaani alaliigid: ajalooline, psühholoogiline, armastus-, kujunemis-, seiklus-, ulme- ja kriminaalromaan. Kujunemisromaan: Jack London „Martin Eden“ või August Gailit „Ekke Moor“. Ajalooline romaan: Jaan Kross „Keisri hull“ või Mats Traat „Tants aurukatla ümber“. Psühholoogiline romaan: Virginia Woolf „Tuletorni juurde“, Eduard Vilde „Mäeküla piimamees“, Gert Helbemäe „Ohvrilaev“, Emile Zola „Therese Raquin“. Armastusromaan: Knut Hamsun „Victoria“ või Boris Vian „Päevade vaht“ või Mats Traat „Inger“ (4 tundi)

Põhimõisted: ajalooline, psühholoogiline, armastus-, kujunemis-, seiklus-, ulme- ja kriminaalromaan

Õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi

Õppetegevuse käigus õpilane

- loeb õpetaja antud valikust läbi ühe romaani ja analüüsib selle liigitamist ühte või mitmesse romaaniliiki;
- eritleb romaani süžee ja faabula;
- sõnastab romaani põhiteema ja probleemid;
- kirjutab põhjaliku kirjaliku töö, iseloomustades teose stiili ja analüüsides selle kujundlikkust;
- võrdleb oma tööd teiste sama teose põhjal kirjutatud töödega ja täiendab vajadusel.

Arutlusteemasid

Ajaloolise romaani varjatud eesmärgid. Romaanižanri populaarsuse põhjused. Tegelaste elulisus ja usutavus romaanis. Romaan oluliste ideede vahendaja ja populariseerijana.

Lõiming

Ajalugu (romaanis kujutatava ajastu tundmine), psühholoogia (inimkäitumise motiivid, veendumused, karakter, temperamenditüüp), inimeseõpetus (karjäär ja eneseteostus), ühiskonnaõpetus (ühiskonnakorralduse mõju inimkäitumisele, õiguskuulekus, kriminaalkuritegu, karistussüsteem)

Soovitavaid digimaterjale**Audio**

Ulmekirjandusest – <https://arhiiv.err.ee/vaata/seatud-sonad-12-ulmekirjandus/same-series>

Audiovideo

BBC film 1979 „Therese Raquin“ (Philip Mackie) lavastatuna. –

<https://www.youtube.com/watch?v=IU2fFB7UGK8>

https://www.youtube.com/watch?v=T95smq_cAN8

<https://www.youtube.com/watch?v=K3VcZnJLFIQ>

Tallinnfilm 1964 „Mäeküla piimamees“ (Leida Laius). –

<http://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/269>

Tekst

Martinson, Jaan 2007 „Krimikirjanduse kuningas. Rootsi põnevuskirjandusest ja Stieg Larssoni romaanidest: "Lohetätoveeringuga tüdruk", "Tüdruk, kes mängis tulega". – Lugu, nov. lk 28. –

http://ise.elnet.ee/record=b1509374~S11*est

Valgemäe, Mardi 1993. "Keisri hull" ja "Hamlet". – Vikerkaar, nr. 7.

6. ÕPPESISU. Modernistlik romaan: Franz Kafka „Loss“, Hermann Hesse „Stepihunt“ või Karl Ristikivi „Hingede öö“. (4 tundi)

Põhimõisteid: modernistlik romaan

Õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi

Õppetegevuse käigus õpilane

- loeb läbi ühe modernistliku romaani või katkendeid sellest;
- arutleb rühmas loetud teose vormi ja küsimusi tekitanud seikade üle;
- eritleb modernistlikule kirjandusele iseloomulikke;
- määratleb teose vaatepunkti(d);
- otsib teosest autobiograafilist ainet.

Arutlusteemasid

Füüsiline ja psühholoogiline pagulus. Inimese identiteedi määrajad. Üksinduse põhjused.

<p>Lõiming</p> <p>Ajalugu: eestlaste väljaränne Teise maailmasõja ajal ja järel.</p> <p>Ühiskonnaõpetus: erinevate rahvuste lõimimine, pagulus, rahvuslus, kohtusüsteem, kirjutatud ja kirjutamata seadused, töötus.</p> <p>Psühholoogia: üksindus- ja süütunne, introvertsus – ekstraversus, kuulumisvajadus, identiteet, enesehinnang.</p>
<p>Soovitavaid digimaterjale</p> <p>Õppematerjal</p> <p>Org, Andrus 2007. Omadele sissekäik lubatud. Karl Ristikivi „Hingede öö“ käsitusvõimalusi koolis. – http://haridus.opleht.ee/Arhiiv/5_62007/27-32.pd</p> <p>H. Hesse „Stepihundi“ ülesandeid Külli Saialt: Kirjandusõpetus gümnaasiumis“ I. Koost. Heily Soosaar. Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi toimetised 5. Tallinn: Avita, 2006.</p> <p>Toomas Haug Andrus Kivirähki romaanidest. – http://www.looming.ee/2015/05/andrus-kivirahk-ja-kolm-uinumist/</p> <p>Audio</p> <p>K. Ristikivi romaani „Hingede öö“ alguse loeb Tõnu Mikiver. – http://arhiiv.err.ee/vaata/kirjandusminutid-karl-ristikivi-hingede-oo-03</p> <p>Tekst</p> <p>Ristikivi „Hingede öö“ täistekst. – http://krzwlive.kirmus.ee/et/lisamaterjalid/ajatelje_materjalid?item_id=368&table=Books&book_id=368&action=booktext&html=1&hide_template=1</p>
<p>7. ÕPPESISU. Eesti modernistlik luule: Villem Grünthal-Ridala, Johannes Barbarus, Henrik Visnapuu, Ernst Enno, Betti Alver, Heiti Talvik, Jaan Kross, Artur Alliksaar. Lüürika ja lüroepika žanrid. Modernistlik luule mujal maailmas: Walt Whitman, Jacques Prévert, Sylvia Plath (3 tundi)</p>
<p>Põhimõisted: modernism, lüürika, lüroepika, ballaad, poem, sonett, vabavärs, sümbolism, piltluule, haiku, valm, kujundlikkus</p>
<p>Õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi</p> <p>Õppetegevuse käigus õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> • loeb läbi ühe autori luulekogu või tervikliku osa mahukamast luulekogust (õpetaja soovitusel); • analüüsib kirjalikult luuletuste vormi, kujundikeelt, teemasid, motive; • valib luulekogust ühe luuletuse, mille esitab klassile ja mille sissejuhatuseks teeb kogust mõnelauselise kokkuvõtte, tuginedes tähtsaimale oma analüüsis; • leiab loetud autoritelt lüroepilisi luuletusi ja sonette. <p>Arutlustemasid</p> <p>Luule kui varjatud protestivorm. Luule temaatilised piirid. Lootus ja lootusetus luules. Tsenseerimise vajalikkus. Lubatud ja lubamatu luule. Tunnustatud ja tunnustamata autorid. Vabavärsi või riimilise</p>

luule eelistamise põhjused.

Lõiming

Kunst: modernistlikud voolud kunstiloos.

Ajalugu: poliitilised muutused XX sajandi Euroopas.

Ühiskonnaõpetus: kodanikuvastutus, üksikisiku mõju ühiskonnale.

Muusika: E. Enno või A. Alliksaare tekstidele kirjutatud laulud.

Soovitavaid digimaterjale

Veebileht

Eesti värss. Eesti luule varasema perioodi autorite looming (kuni Underi ja Visnapuuni), artiklid ja bibliograafia. – <http://www.ut.ee/verse/index.php?m=authors>

Villem Grünthal-Ridala luuletused ja elulugu. –

<http://www.ut.ee/verse/index.php?m=authors&aid=12&obj=works>

Audio

Seatud sõnad. Euroopa lüürika ajalugu. ERRi arhiiv. – <https://arhiiv.err.ee/vaata/seatud-sonad-07-euroopa-luurika-ajalugu>

Seatud sõnad. 04. Ballaadid. (30.06.2013) – <https://arhiiv.err.ee/vaata/seatud-sonad-04-ballaadid>

Ballaadid. Arne Merilai. – <http://lepo.it.da.ut.ee/~amerilai/Ballaad%20200-400.pdf>

Eesti luuleilm 19. ja 20. Sajandi vahetusel. Eesti Rahvusraamatukogu e-näitus. – <http://www.nlib.ee/e-naitused/index.php?id=17916>

E. A. Poe ballaad „Kaaren“ A. Orase tõlkes. – <http://www.eki.ee/ninniku/index2.php>

Marie Underi „Sonetid“1917. –

http://krzwlive.kirmus.ee/et/lisamaterjalid/ajatelje_materjalid?item_id=168&table=Books&book_id=168&action=booktext&html=1&hide_template=1

Sonettide tõmmu daam. Shakespeare'i sonette (1980). – <https://arhiiv.err.ee/vaata/sonettide-tommu-daam-sonettide-t-mmu-daam>

William Shakespeare'i sonette loeb Mikk Mikiver. Keskkööprogramm (1979). –

<https://arhiiv.err.ee/vaata/keskoopprogrammi-luulekava-keskoopprogrammi-luulekava-william-shakespeare-apos-i-sonette>

Audiovideo

Jäääär, tekst A. Alliksaar „Käidi ja külvati varjude seemneid, sest valgus hakkas võrsuma“ plaadilt „Pojaga restoranis“ 2009. – <https://www.youtube.com/watch?v=mirlZJtdOOY>

Mikk Tammepõld, tekst A. Alliksaar „On asju, milles eksida ei saa“ 2016. –

<https://www.youtube.com/watch?v=iq9pvNI3M6E>

Pärt Uusberg, tekst E. Enno „Õhtul“, Eesti Segakooride Liidu ühiskontsert 2015. –

<https://www.youtube.com/watch?v=IA79wYw6jXk>

Tekst

Märt Väljataga artikkel „Mis on luule?“ Keel ja Kirjandus 3–4/ 2013. –

I: <http://kjk.eki.ee/ee/issues/2013/3/325>

II: <http://kjk.eki.ee/ee/issues/2013/4/336>

8. ÕPPESISU. Maagilis-realistlik romaan või novell: Gabriel García Márquez „Sada aastat üksildust“ või novellikogu „Kadunud aja meri“ või Mehis Heinsaare „Härri Pauli kroonikad“ või „Ebatavaline ja ähvardav loodus“ (3 tundi)

Põhimõisted: maagiline realism, novell

Õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi

Õppetegevuse käigus õpilane

- loeb läbi ühe novellikogu;
- otsib internetist rohkem infot autori kohta;
- leiab novellidest maagilise realismi ilminguid;
- arutleb rühmas maagilise realismi populaarsuse kasvu üle viimastel aastakümnetel.

Arutlusteemasid

Ennustused ja nende täidmine. Armastuse tähendus inimese elus. Unistuste vajalikkus ja nende elluviimine. Loomulik ja ebaloomulik. Usutav ja ebausutav.

Lõiming

Geograafia: Ladina-Ameerika, Eesti.

Eesti keel: koha- ja isikunimed kirjutamine, päritolu.

Ajalugu: muistne usk, folkoorsed legendid.

Psühholoogia: tajueksimused, illusioonid, massipsühhoos.

Soovitavaid digimaterjale

Audiovideo

Maagilise realismi sünd maalikunstis ja kirjanduses 2012. –

<https://www.youtube.com/watch?v=3kQxkW5Hj08>

Graafiline kokkuvõtte romaanist „Sada aastat üksildust“ 2009. –

<https://www.youtube.com/watch?v=mKelk-bEoBI>

Gabriel Garcia Marqueze tähendusest. – http://www.filmiveeb.ee/filmid/9143/Gabo-Gabriel-Gabriel-Garc-a-M_rquez-i-loomine/

Tekst

Mis tunne on istuda kaevu põhjas? Ebatavaline ja ähvardav loodus. Mehis Heinsaar. –

<http://kronotoop.blogspot.com/ee/search/label/Mehis%20Heinsaar>

Andrus Org 2007 „Lammasnimene, liblikmees ja karunaine: maagilisest realismist eesti kirjanduse näitel“ – Keel ja Kirjandus nr 7.

Jüri Talvet 2008 „Romaaniülikool G. C. Marques „Armastusest ja teistest deemonitest“ –

<http://epl.delfi.ee/news/kultuur/romaaniulikool-g-g-marquez-armastusest-ja-teistest-deemonitest?id=51119535>

9. ÕPPESISU. Postmodernistlik romaan: Margaret Atwood „Teenijanna lugu“, John Fowles „Maag“,

Mati Unt „Doonori meelespea“, Emil Tode „Piiririik“, Andrus Kivirähk „Mees, kes teadis ussisõnu“ (3 tundi)

Põhimõisted: postmodernism

Õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi

Õppetegevuse käigus õpilane

- koondab digikonspekti postmodernismi tunnused ja internetiallikatest leitud pildilise jm materjali postmodernismi kohta;
- loeb tervikteose või tekstikatkendeid ja leiab loetust postmodernistlikke jooni;
- leiab tekstist ja sõnastab ümber enda jaoks olulisi mõtteid;
- leiab loetust intertekstuaalsuse näiteid.

Arutlusteemasid

Kõigile meelepärane kirjandus. Lugeja ootused kirjandusteosele. Ilukirjanduse tulevik. Kirjandus pärast postmodernismi. Postmodernism ja tehnoloogia.

Lõiming

Ühiskonnaõpetus: postmodernne ühiskond.

Ajalugu: Eesti postsovetlik ajastu, üleminekuaeg.

Kunst: postmodernism arhitektuuris ja kujutavas kunstis.

Soovitavaid digimaterjale

Õppematerjale ja ülesandeid

Heily Soosare esitlus. – https://prezi.com/ejko-36j_xg9/emil-tode-piiririik/

Audio

Tõnu Önnepalu loeb katkendeid oma romaanist „Piiririik“. –

<https://arhiiv.err.ee/vaata/kop-kop-katkendeid-emil-tode-raamatust-piiririik>

Marju Lauristin räägib Mati Undist. –

<http://arhiiv.err.ee/vaata/kohustuslik-kirjandus-marju-lauristin-ja-mati-unt>

Audiovideo

Õhtutund kirjanikuga. Mati Unt. ERRi arhiiv. – <https://arhiiv.err.ee/vaata/ohtutund-kirjanikuga-mati-unt>

Unt ja Vahing. – <http://arhiiv.err.ee/vaata/litter-litter-unt-ja-vahing>

Peeter Sauter küsitseb romaani „Piiririik“ autorit Emil Todet. – <https://arhiiv.err.ee/vaata/riivamisi-emil-tode>

Tekst

Maarja Vaino artikkel „Kassi maja. Kodu kuvand ja inimsuhted Mati Undi 1960.–1970. aastate loomingus“. – <http://kjk.eki.ee/ee/issues/2015/4/626>

Joel Sanga artikkel uussiirusest „Aus, aga siiras“ Keel ja Kirjandus 1/2013. –

<http://kjk.eki.ee/ee/issues/2013/1/281>

Alan Kirby „Postmodernismi surm ja mis saab edasi“ Vikerkkaar 3/2010

<p>Tsitaate J. Fowlesi romaanist „Maag“. – http://www.tsitaat.com/tsitaadid/autorid/john_fowles</p> <p>Märkmeid Mati Undi romaanist „Öös on asju“ – http://kronotoop.blogspot.com/2011/01/oos-on-asju-mati-unt.html</p> <p>Linda Kaljundi arvustus Kivirähki romaanile „Mees, kes teadis ussisõnu“: Vikerkaar 9/ 2007. – http://www.vikerkaar.ee/archives/11107</p> <p>Viires, Piret 2008. Eesti kirjandus ja postmodernism. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.</p> <p>Kraavi, Janek 2005. Postmodernismi teooria ja postmodernistlik kultuur. Viljandi Kultuuriakadeemia.</p> <p>Krull, Hasso 1996. Katkestuse kultuur. Tallinn: Vagabund.</p> <p>Krull, Hasso 1993. Unt, jäljendamise jäljendaja. – Vikerkaar, nr 12.</p> <p>Sarapik, Virve; Viires, Piret (koost) 2010. Sügisball. Etüüde nüüdiskultuurist 2. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.</p>
<p>10. ÕPPESISU. Dramaatika žanrid. Jaan Tätte „Ristumine peateega“, Henrik Ibsen „Nukumaja“ või „Metspart“, Jean-Paul Sartre „Kinnine kohus“, Jim Ashilevi kuuldemäng „Godzilla“. Johann Wolfgang Goethe „Faust“ (1 osa) (3 tundi)</p>
<p>Põhimõisted: draama, tragöödia, komöödia, tragikomöödia, värssdraama</p>
<p>Õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi</p> <p>Õppetegevuse käigus õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> ● loeb läbi ühe soovitud draamadest ja valib sealt katkendi, mida rühmatööna esitada klassile ● analüüsib draama peategelast/peategelasi; ● iseloomustab kõrvaltegelasi ja põhjendab nende vajalikkust; ● leiab draamast peategelaste karakteriseerimisvõtted; ● analüüsib draama teemat ja probleemide aktuaalsust; ● annab hinnangu dialoogile (teravmeelsus, sõnakasutus vastavalt karakterile, oluliste ideede väljendamine); ● määratleb draama žanri. <p>Arutlusteemasid</p> <p>Inimväärted elu. Unistused ja tegelikkus. Kirjandusliku teksti töötused teistes žanrides. Draama eelised ja puudused eepilise või lüüriilise kirjandusega võrreldes.</p>
<p>Lõiming</p> <p>Ühiskonnaõpetus: naiste õigused.</p> <p>Inimese- ja perekonnaõpetus: abielu ja inimese unistused, moraal, kirjutamata ja kirjutatud seadused.</p> <p>Ajalugu: keskaeg.</p> <p>Keemia: alkeemia.</p>
<p>Soovitatavaid digimaterjale</p>

Veebileht

Hemingway romaani „Vanamees ja meri“ dramatiseering (2015). –

<http://www.linnateater.ee/lavastused/lavastuste-nimekiri/vanamees-ja-meri>

Õppematerjal

Helja Kirber „Faust“ tööülesanded. –

<http://helja.pbworks.com/w/page/17624155/eel%C3%BClesanded>;

<http://helja.pbworks.com/w/page/17624167/Faust>;

<http://helja.pbworks.com/w/page/17624151/arhet%C3%BC%C3%BCpsus>

Audio

Jim Ashilevi „Godzilla“. Kuuldemäng (2014). –

<http://raadioteater.err.ee/raadioteater/kuuldemaeng/godzilla>

Audiovideo

Jaan Tätte „Ristumine peateega“ Linnateatri etendus 01.32.35. – <http://arhiiv.err.ee/vaata/ristumine-peateega-ehk-muinasjutt-kuldsest-kalakesest-1>

Moliere'i „Misantroop“ 01.09.04. – <http://arhiiv.err.ee/vaata/misantroop-1>

Ibseni „Nukumaja“ Linnateatri etendus (lavastaja Terttu Savola) 01.05.03. –

<http://arhiiv.err.ee/vaata/nukumaja-1>

M. Maetelincki sümbolistliku draama „Pimedad“ lavastamisest Tartu Üliõpilasteatris. Linnar Priimägi. –

<http://arhiiv.err.ee/vaata/delta-maeterlincki-quot-pimedad-quot-linnar-priimae-lavastuses/same-series>

Tekst

Priimägi, Linnar 1991. Skolaari tuum: Goethe "Fausti" seletusi. – Vikerkaar, nr 5.